

УДК 17.022.1: 378.18

**Скоромна О.І.**, проректор з науково-педагогічної, виховної роботи та гуманітарної політики, доцент, кандидат сільськогосподарських наук;

**Клибанівська Т.М.**, старший викладач кафедри історії України та філософії ©

*Вінницький національний аграрний університет*

## СОЦІАЛЬНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

*У роботі порушено проблему соціальних цінностей сучасних студентів. Проаналізовано результати досліджень ціннісних орієнтацій юнаків і дівчат, їх спільні та відмінні якості.*

**Ключові слова:** соціальні цінності, моральні риси, моральні цінності, ціннісні орієнтації, ціннісно-нормативна свідомість, духовно-моральний рівень, особистість, студент.

Людина за природою своєю є істотою не просто біологічною, але, перш за все, моральною і соціальною, і в процесі життя вона може мати різний образ: і Людини, і антисоціальної істоти. Тому першим і основним завданням освіти і батьків є цілеспрямоване творення образу, що передбачає піднесення особистості до гідного духовно-морального рівня, роблячи її повноправним членом людського суспільства.

Процес навчання у вищому навчальному закладі передбачає включення студентства в систему соціальних суспільних відносин, заміщення позицій і засвоєння соціальних цінностей. Одним із пріоритетних завдань вищого навчального закладу має бути виховання молоді на засадах формування у студентів моральних рис та цінностей – доброти, уваги, милосердя, толерантності, совісті, поваги, правдивості, справедливості, гідності, любові до батьків. Держава, суспільство, освіта повинні об'єднати зусилля та цілеспрямовано формувати внутрішній світ, духовну цілісність індивіда у всій сукупності моральних цінностей.

**Актуальність проблеми.** В умовах руйнування старих пріоритетів, що мали місце в політиці, економіці, культурі, освіті і т.п., провідне місце посідає проблема формування системи цінностей у сучасної молоді. Дослідження ціннісних орієнтацій, життєвих перспектив, гендерних особливостей юнаків і дівчат є достатньо актуальним завданням для теорії та практики виховання, оскільки зростає нове покоління, від якого значною мірою залежить майбутнє країни.

Молодь є «нащадками-носіями» цінностей-цілей або термінальних цінностей, які визначають підсумкові стани суспільної ціннісно-нормативної свідомості. Такі цінності можуть набувати різних форм: економічної ефективності, соціального партнерства, верховенства права, індивідуальної свободи, соціального контролю, національної безпеки тощо, і вони діють як кінцеві пункти системи індивідуальних переконань.

Разом із цим, відомо, що ціннісні пріоритети мають тенденцію змінюватися з часом, у міру того як людям стає необхідно адаптуватися до нових умов соціального середовища. При цьому реконструкція системи цінностей особистості виявляється більш складною справою, ніж її формування. Отже, аналіз чинників і умов, від яких значною мірою залежить процес формування системи цінностей особистості, є водночас складною та актуальною соціально-психологічною проблемою. Розгляд цієї проблеми з урахуванням гендерних особливостей тільки загострює її, оскільки такі властивості, як маскуліність та фемініність, значно впливають на аксіологічні переконання особистості, акцентують її індивідуальні прояви. При цьому треба зазначити, що ми розглядаємо поняття «гендер» і «стать» як взаємозамінні. Як зазначають фахівці, нині серед дослідників ще не досягнуто згоди стосовно того, як слід визначати ці два терміни [6, с. 491].

Отже, **мета нашого дослідження** полягає у розгляді системи соціальних цінностей студентської молоді.

**Теоретичний розгляд проблеми.** Проблему цінностей особистості вивчали та продовжують вивчати як зарубіжні (М.Рокіч, С.Фелдман, В.Франкл, Ш.Шварц, S. Morris, R.M. Williams), так і вітчизняні вчені (С.Ф.Анісімов, О.Г.Дробницький, А.А.Ручка, Л.М.Столович, В.П.Тугарінов, В.О.Ядов та ін.) [5; 7; 8]. При цьому вчені по-різному підходять як до визначення поняття «цінності», так і до поняття «ціннісні орієнтації». На думку М.Рокича, цінності характеризуються наступними ознаками: 1) загальна кількість цінностей, що є надбанням людини, порівняно невелика; 2) всі люди є носіями одних і тих же цінностей, які проявляються у кожного по-різному; 3) цінності організовані в системи; 4) витоки цінностей простежуються в культурі, суспільстві та його інститутах, також в структурі особистості; 5) вплив цінностей простежується практично в усіх соціальних феноменах, які заслуговують на дослідження [2].

Вітчизняний психолог С.Л.Рубінштейн писав, що «цінності - ...похідні від співвідношення світу і людини, виражають те, що в світі, включають і те, що створює людина в процесі історії, ...важливо для людини» [4, с. 369].

На думку А.Г.Здравомислова, цінності виступають важливою з'єднальною ланкою між суспільством, соціальним середовищем і особистістю, її внутрішнім світом [1].

Відомий вітчизняний вчений-філософ В.П.Тугарінов цінності розглядає як «предмети, явища та їхні властивості, що потрібні (необхідні, корисні, приємні) членам певного суспільства як засоби задоволення їхніх потреб й інтересів, а також ідеї та спонукання в якості норми, мети або ідеалу» [7, с. 26].

В.П.Тугарінов поділяє їх на цінності життя і цінності культури, вказуючи на розбіжності, які полягають лише в тому, що життя людині дано природою, а культура створюється людьми. Разом із цим, цінності культури вчений розподіляв на матеріальні та духовні, але при цьому відзначав, що чіткого поділу між ними провести не можна, тому що між ними існують взаємопереходи. Дійсно, досягнення в галузі створення нових технічних засобів – це не тільки галузь матеріальних цінностей, але й «засіб задоволення духовних потреб». У свою

чергу, духовне спрямоване на розвиток матеріального життя, наприклад, науки. До переліченої класифікації цінностей В.П.Тугарінов відніс і групу цінностей соціально-політичного характеру, аргументуючи це тим, що даний поділ базується на структурі суспільних явищ і відповідає основним галузям суспільної діяльності [7, с 66-68].

Л.М.Столович відзначає, що цінності існують незалежно від того, чи є загальноприйнята оцінка явища позитивною або негативною. Цінності ним розуміються як континуум від менш бажаного, або негативного, до більш бажаного, або позитивного [5]. Те, що для однієї спільноти та її представників у відповідній системі цінностей кваліфікується як благо, для інших в іншій системі таким може і не бути.

В.О.Ядов розглядає цінності як вищі диспозиційні рівні свідомості особистості. І разом із цим, ціннісні орієнтації – це вершина ієрархії всіх диспозицій і їх можна поділити на цінності-цілі як віддалені, так і відносно близькі і найближчі, а також цінності-засоби, які співвідносяться із нормами поведінки, які індивід розглядає як еталон [8, с 47].

Таким чином, на думку багатьох вчених, загальна філософська основа природи цінностей і їхнього існування полягає у першорядності соціальної значимості, здатності їх детермінувати соціальні дії суб'єкта. У найбільш загальному вигляді цінності представляють момент практичного ставлення людини до дійсності, який відноситься до того, що можна цінувати, оцінювати, приймати або відхиляти, перетворювати на мотив і мету поведінки.

**Результати експериментального дослідження.** Відомо, що на студентський вік припадає процес активного формування соціальної зрілості. У студентів підвищується інтерес до моральних проблем (мета, спосіб життя, обов'язки, любов, вірність тощо). Посилюється цілеспрямованість, рішучість, настирливість, самостійність, індивідуальність, ініціативність у процесі діяльності та спілкування, вміння володіти собою.

Вивчаючи особистісні цінності студента, у дослідженні ми використали методику «Експрес-діагностику соціальних цінностей особистості» Н.П.Фетіскіна [3, с.165]. За допомогою методики виявили особисті, професійні та соціально-психологічні орієнтації і переваги. Методику можна використовувати як на етапі профорієнтації, так і в процесі прийому працівника на роботу та атестації кадрів. Вона є ефективною також для діагностики соціальних цінностей студентської молоді.

Вибірка дослідження становила 224 особи: з них юнаки (86) та дівчата (138) ННІ менеджменту, адміністрування і права та технологічного факультету Вінницького національного аграрного університету віком 18-21 рік.

Аналіз результатів дослідження свідчить про те, що серед соціальних цінностей повсякденного життя юнаки на перше місце виділили професійні (30,5%) і сімейні (25%), а дівчата – сімейні (29,9%), професійні (28,3%) і соціальні (17,7%), на другому місці у обох статей – фінансові (19,4% і 13,3%) і соціальні (11,1% і 17,7%) цінності, на третьому у юнаків – інтелектуальні (5,5%) і суспільні (8,1%), а у дівчат – інтелектуальні (2,5%), суспільні (3,33%), духовні (2,22%). Як показало

дослідження, найменш важливим для юнаків є духовні (віросповідання, молитви і медитація) цінності, а для дівчат – фізичні (фізкультура і спорт).

- професійні
- сімейні
- суспільні
- фізичні
- фінансові
- соціальні
- духовні
- інтелектуальні

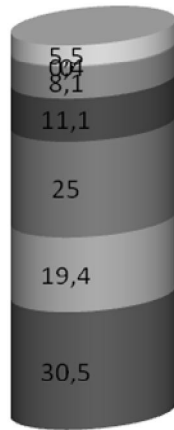


Рис.1 Оцінка значущості соціальних цінностей юнаків

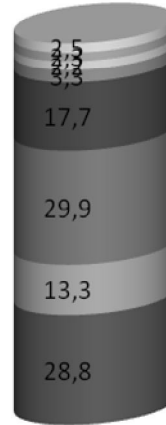


Рис.2 Оцінка значущості соціальних цінностей дівчат

Як бачимо, серед студентства домінують професійні, сімейні та фінансові цінності. На жаль, на останній план відсуваються духовні, фізичні та суспільні цінності. Труднощі у підтримці бажаної структури ціннісних орієнтацій у студентській молоді породжені вже тим, що навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах все ще ведеться без урахувань впливу зовнішніх чинників, які впливають на свідомість і поведінку як щодо засобів масової комунікації, так і міжособистісних стосунків. Також варто враховувати посилений вплив суспільної думки на мотиваційну сферу свідомості молоді.

**Висновки.** В сучасному суспільстві свобода обернулась хаосом, оскільки виявилась низька частка культурного базису в свідомості і поведінці навіть освічених людей. Якщо говорити студентам, що вони можуть користуватися своєю свободою, то під цим слід розуміти таку наповненість їх буття, яка могла б гарантувати розвиток особистості людини, яка здатна не лише освоювати цінності культури і вміла б орієнтуватися в системі соціальних цінностей, але й була суб'єктом своєї життєдіяльності, стратегом власної долі.

Отже, ціннісні орієнтації є важливим компонентом структури особистості, в них ніби резюмується весь життєвий досвід, накопичений людиною в її індивідуальному розвитку. Це той компонент структури особистості, який являє

собою певну вісь свідомості, навколо якої обертаються помисли і почуття людини і з точки зору якої вирішується багато життєвих питань. Таке розуміння ціннісних орієнтацій дає змогу пояснити та емпірично вивчати спрямованість діяльності особистості в будь-який момент її життя.

#### Література

1. Здравомыслов А.Г. Потребности, интересы, ценности. – М: Мысль, 1986. – 214 с.
2. Леонтьев Д.А. Методика изучения ценностных ориентаций. - М: Знание, 1992. – 156 с.
3. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Практикум: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2008. – 336с.
4. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. 2-е изд. – М: Педагогика, 1986. – 376 с.
5. Столович Л.Н. Природа естетичної цінності /Л.Н. Столович–М.: Політвидав, 1972. – С 127-128.
6. Тейлор Ш. Социальная психология/ Тейлор Ш., Пипло Л., Сире Д.– СПб.: Питер, 2004. –767с.
7. Тугаринов В.П. Избранные философские труды / Под. Ред.В.П. Тугаринова. – Л.: Вид-во ЛГУ, 1988.-344 с.
8. Ядов В.О. Співвідношення ціннісних орієнтацій і реальної (явної) поведінки особистості у сферах праці і дозвілля. Особистість і її ціннісні орієнтації / В.А. Ядов. // Информационный бюллетень ИКСИ. -1969. -№ 19. – С. 49-66.

#### Summary

*Speaking about this work I can say that it considers the problem of social values our currents' students. We analyzed the results of the experiment that was aimed at clarifying our boys' and girls' value orientations, their common and excellent things.*